

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

Сучасний етап розвитку суспільства ототожнюється з глобалізацією, яка знайшла своє відображення й осмислення в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених [1–20]. Проведені наукові дослідження показали, що без врахування впливів глобалізації неможливо вирішити сучасні проблеми розвитку суспільства. Правильне розуміння сутності глобалізації є важливою передумовою формування в країнах світу ефективних стратегій розвитку.

Вагомий внесок у розробку теорії глобалізації зробили провідні західні вчені: І. Валерстайн, З. Бжезинський, С. Велтон, Д. Гелд, А. Гідденс, Д. Голдблатт, Д. Даннінг, П. Друкер, Е. МаккГрю, Д. Медоуз, Д. Перратон, П. Ратленд, Д. Сорос, С. Стрендж та інші.

Свою позицію у визначенні сутності глобалізації виявили російські вчені: М. Делягін, М. Гузев, В. Іноземцев, С. Кара-Мурза, В. Кузнецов, А. Мовсесян, М. Нестоцька, А. Холопов, М. Чешков, Ю. Шишков та інші.

Важливу роль в теоретичних та емпіричних дослідженнях впливу глобалізації на сучасний розвиток суспільства відіграли праці вітчизняних вчених: О. Білоруса, О. Власюка, О. Зернацької, В. Клочка, Д. Лук'яненко, Є. Маруняка, Ю. Пахомова, С. Соколенка, А. Філіпенка, В. Шейко та інших.

Зазначені вище вчені у своїх публікаціях на дану тематику виклали власне розуміння глобалізації, розкрили її форми, етапи та чинники формування, впливи на динаміку й напрямки розвитку суспільства, запропонували рекомендації стосовно розробки глобальних стратегій.

Термін “глобалізація” вперше вжив у 1983 році американський вчений Т. Левітт, який позначив цим словом злиття ринків окремих продуктів, що виробляли багатонаціональні корпорації. Аж до середини 1980-х років поширення глобалізації стримували об’єктивні причини: по-перше, “холодна війна” між західними і комуністичними державами; по-друге, заперечення азійськими державами проникнення західних цінностей на схід. Головним популяризатором терміну став американець японського походження К. Оме, який у 1990 році опублікував книгу “Світ без кордонів” [11, с. 12].

На початку 1990-х років американський вчений М. Уотерс писав: “... ключовою ідеєю 1990-х років може стати глобалізація, під якою ми розуміємо перехід людства у третє тисячоліття”. Однак на сьогодні в науковій літературі немає єдності поглядів щодо тлумачення цього терміну. На думку багатьох вчених, різне розуміння сутності глобалізації пов’язане із семантикою слова “глобальний”. Поняття “глобальний” (франц. global – загальний; від лат. globus – куля) має два значення: 1) “всесвітній, охоплюючи всю земну кулю”; 2) “всебічний, повний, загальний, універсальний”. Кожне з цих значень по-різному характеризує розвиток суспільства. Деякі вчені надають перевагу терміну “мондіалізація” (від франц. – світ), який, на їхню думку, краще передає суть цього феномена.

В західній економічній літературі все більше поширення отримує термін “глобалізація”, покликаний сумістити в рамках одного поняття два протилежних, але взаємодоповнюючих принципи розвитку світового господарства: глобалізацію і локалізацію.

Вперше термін “глобалізація” був використаний у роботі американського економіста К. Охмає. На думку вченого, глобалізація представляє собою процес формування регіональних виробничих ядер ТНК при одночасному зменшенні значення єдиного центра управління на користь регіональних центрів [К. Охмає, 1991]. Деякі вчені дотримуються думки, що глобалізація – це процес формування мереженої територіально-організаційної структури ТНК з домінуючим значенням материнської ТНК, яка визначає вектори економічного розвитку всієї системи [Р. Руїрок, В. Тюлдер, 1992].

Нині термін “глобалізація” став одним з найпопулярніших у суспільних науках. Визначень глобалізації майже стільки, скільки авторів про неї пишуть. Безліч значень даного

поняття призводить до того, що з'явилися його багатоваріантні тлумачення.

Методологію трактування категорії “глобалізація” можна звести до наступного:

1. В наукових дебатах про глобалізацію важливе місце посідають спроби вчених обґрунтувати її об'єктивний характер. Більшість з них сходяться на тому, що глобалізація – об'єктивний процес [2, с. 378; 3, с. 584; 9, с. 51].

Існують точки зору, які заперечують об'єктивний характер глобалізації, вважаючи її “типово американською абстракцією” [Ч. Джонсон, 2000 р.], “теоретичною конструкцією формування однополюсного світу” [Иноземцев В., 1999 р.].

Зустрічаються і такі позиції, які заперечують якісні зміни у суспільстві в останні десятиріччя. У світі нині не відбувається нічого нового і тому не має сенсу говорити про глобалізацію. На їхню думку, порівняно з добою світових імперій економіка стала менш глобальною за своїми географічними масштабами [Д. Гордон, Л. Вейс, 1998]. Замість появи глобальної цивілізації світ розколюється на цивілізаційні групи і культурні та етнічні анклавні [С. Хантінгтон, 1996].

2. Відсутня єдність поглядів на часові рамки глобалізації. Більшість авторів сходяться на тому, що глобалізація властива, головним чином, сучасному етапу розвитку суспільства. Деякі дослідники вважають, що глобалізація – це процес, що відбувається з ранніх стадій розвитку цивілізацій. “Обмін людьми, продуктами культури, навиками, технічними засобами, рослинами і тваринами – створив людство” [Кара-Мурза, 2001 р.].

Існують різні підходи стосовно виокремлення етапів розвитку глобалізації. Згідно з першим – процес глобалізації поділяється на чотири періоди. Перший період або період в'ялоплинної глобалізації розпочався ще до Великих географічних відкриттів і характеризувався дискретними економічними зв'язками між країнами, охоплюючи окремі локальні ареали. Другий період розпочався від епохи Великих географічних відкриттів і тривав до середини XIX століття і отримав назву повільно прогресуючої глобалізації. У цей період формується світовий ринок, розвивається міжнародний поділ праці і спеціалізація окремих країн і регіонів. Третій період (середина XIX ст. – 80-і роки XX ст.) отримав назву структурної глобалізації, що пов'язана з економічним переділом світу, розпадом світового господарства на протилежні системи та їх єдинокорством. Сучасний період розпочався в останній чверті XX століття і отримав назву послідовної глобалізації [10].

Другий підхід наголошує на трьох періодах глобалізації. В перший період (XV–XVII), який в часі співпадає з Великими географічними відкриттями, відбувається зародження процесів глобалізації. В другий період (XVIII–XIX ст.), пов'язаний з промисловим переворотом в країнах Західної Європи, виникають глобальні зрушення і відбувається становлення індустріального суспільства. Сучасний або третій період глобалізації розпочався в останній чверті XX століття і характеризується розгортанням процесів глобалізації, переходом від індустріального до постіндустріального суспільства [12, с. 33].

Згідно з третім підходом глобалізація – це якісно новий етап розвитку людства. На думку його прихильників, глобалізація економіки це не просто нова хвиля колишніх тенденцій, яка посилює взаємозв'язки національних господарств, і не просто досягнення світовою економікою глобальних масштабів. Все це тільки кількісні параметри процесу інтернаціоналізації господарського життя. Глибинна сутність глобалізації полягає в тому, що при значній подібності з попередніми періодами своєї історії світова економіка переходить в якісно новий етап. Переростання кількісних нагромаджень інтернаціоналізації господарського життя в нову якість світової економіки в останні десятиріччя XX століття суттєво прискорилося і посилюється завдяки інформаційній революції і бурхливому розвитку технологій [19, с. 3].

3. Найчастіше “глобалізація” ототожнюється з “інтернаціоналізацією” і розглядається як якісно нова стадія розвитку процесів інтернаціоналізації різних аспектів суспільного життя: економічного, політичного, культурного і т. д. (табл. 1).

Трактування поняття “глобалізація”

№ п/п	Основні акценти у підходах до визначення глобалізації	Автори										
		Білорус О., 2003 р.	Клочко В., 2001 р.	Маруляк С., 2003 р.	Філіпенко А., 2002	Иноземцев В., 1999	Кара-Мурза С., 2001	Гузев М., 1999	Шишков Ю., 2003	Рагленд П., 1997	Гелд Д., 2000	Ламбен Ж., 1996
1.	Як процес зростання гомогенності суспільства											+
2.	Як нова стадія розвитку процесу інтернаціоналізації суспільного життя	+	+								+	
3.	Як вища ступінь міжнародної економічної інтеграції											
4.	Як процес взаємодії і взаємопроникнення різних цивілізацій								+			
5.	Як процес посилення взаємозалежності країн світу у всіх сферах суспільного життя			+								
6.	Як продукт епохи постмодерну, перехід від індустріальної до постіндустріальної стадії економічного розвитку				+							
7.	Як теоретична конструкція формування однополюсного світу					+						
8.	Як всесвітнє поширення ліберально-капіталістичної моделі									+		
9.	Як процес, що втілює трансформацію в просторову організацію суспільних відносин										+	

*Розробка автора

В економічній літературі назву “інтернаціоналізація” отримав процес виходу усупільнення виробництва за національні межі. Відповідно до концепції інтернаціоналізації в основі формування і розвитку світового господарства лежить складна діалектична єдність двох процесів. З одного боку, відбувається поглиблення розподілу праці, постійно виділяються нові види діяльності, а з другого – усупільнення виробництва – відбувається становлення, зміцнення і ускладнення зв'язків і взаємозалежностей між цими видами діяльності. За таких умов сучасна стадія інтернаціоналізації набуває якісно нові, невідомі раніше особливості розвитку, в якості яких виступають: зростання цілісності світового господарства; різке посилення взаємозалежності економіки всіх країн; залучення раніше закритих країн у міжнародні економічні відносини; тенденція економічної гомогенізації світу; формування глобальних товарних і фінансових ринків.

На думку деяких вчених, інтернаціоналізація – історико-еволюційна підготовка глобалізації, пряма і безпосередня передумова останньої, яка б не могла виникнути, якби їй не передували масштабні, довготривалі, всеохоплюючі процеси інтернаціоналізації. Вона передбачає вихід чогось раніше суцільно внутрішнього за початкові рамки; або об'єднання декількох суб'єктів світової економіки, політики навколо загальних цілей [Косолапов Н.,

Низка вчених дотримується діаметрально протилежної точки зору. На їхню думку, при множині спільних ознак “глобалізація” та “інтернаціоналізація” – це все-таки два, якісно різні процеси. Глобалізація принципово відрізняється від інтернаціоналізації тим, що починають стиратися національні кордони, підриваються основи національного суверенітету, закладається фундамент глобальної спільноти [19, с. 20].

Деякі з них стверджують, що “глобалізація” виглядає, скоріше, категорією-конкурентом інтернаціоналізації, де, мабуть, її антитезою, ніж її логічним продовженням. Хоча наглядні прояви глобалізаційного процесу мають місце і в ході інтернаціоналізації, що проявляється яскраво вираженим посиленням взаємозалежності різних держав” [Рамзес В.].

Висловлюється точка зору, згідно з якою сучасні процеси інтернаціоналізації лише продовжують формування більш широких і комплексних господарських систем, що передбачають послідовну відмову від політичної та ідеологічної розділеності світу і заміну її економічною розділеністю. Про справжню глобалізацію можна буде говорити тоді, коли почне долатися економічна розділеність світу. Глобалізацію вони розуміють як подолання економічної розділеності світу, яка можлива лише в умовах активного формування постеконічного суспільства, а не його передумов, що виникають на протязі останніх десятиріч [7, с. 724].

4. Багато вчених ототожнюють “глобалізацію” з “інтеграцією”. Вони стверджують, що глобалізація – це “планетарні інтеграційні процеси, що інтенсивно розгортаються як в економічній, так і в інших сферах життя” [Дж. Г. Міттельман, 1996 р.]. На їхню думку, найголовнішою, провідною і всеохоплюючою тенденцією загальносвітового економічного (і не тільки економічного) розвитку у другій половині ХХ століття є процес глобалізації, що розуміється (в економіці) як вища ступінь міжнародної інтеграції, коли добровільно обмежується економічний суверенітет, а національні інститути управління світовою економікою набувають вирішального значення [4, с. 140].

Протилежної точки зору дотримуються вчені, які стверджують, що поняття “глобалізація” та “інтеграція” далеко не тотожні. На їхню думку, у найзагальнішому вигляді поняття “економічна інтеграція” можна визначити як особливу форму взаємодії країн. Вона означає такий стан, коли наростаюча економічна взаємозалежність двох або декількох країн переходить у зрощування їх національних ринків товарів, послуг, капіталів, робочої сили і формування цілісного полідержавного організму з єдиною валютно-фінансовою системою і найтіснішою координацією внутрішньо- і зовнішньоекономічної політики держав-членів. Порівняно з інтеграцією глобалізація не означає подібної глибини взаємопроникнення і, крім того, має не регіональний, а загальносвітовий, універсальний характер [5, с. 320].

5. Термін “глобалізація” використовується для опису процесів розширення міжнародної економічної і фінансової діяльності, що веде до посилення економічної взаємозалежності країн, тобто, по суті, поняття “взаємозалежність” і “глобалізація” виступають як синоніми.

Деякі вчені вважають, що глобалізація – це взаємодія держав, народів, етносів, соціальних спільнот в єдиній системі відносин на планетарному рівні. Це система відкритого культурного обміну, запозичення зразків поведінки і адаптація культурних стереотипів до умов глобального буття, процес розширення меж спілкування у всіх сферах людської діяльності і виникнення глобального економічного, екологічного, інформаційного простору, що викликає глибокі взаємозалежності і необхідність вироблення узгоджених дій народами і державами [Дилигенський Г., Ромашевська Н., 2001].

Існує точка зору, згідно з якою термін “взаємозалежність” вживався у 60-ті роки ХХ ст. для опису кількісних змін між країнами, використовується в наші дні для опису якісних змін у світовій системі. На їхню думку, відмінність між економічною взаємозалежністю і глобалізацією полягає в тому, взаємозалежність скорочує віддаль між суверенними державами і приводить до посилення кооперації на макрорівні, тоді як глобалізація,

розширює сферу діяльності компаній і виводячи їх за рамки національних держав, тим самим ставить компанії перед необхідністю внесення змін в організаційну структуру і стратегію діяльності. Взаємозалежність, підкреслюють вони, слід розглядати як важливу передумову глобалізації, по-скільки вона призвела до створення таких міжнародних організацій як ГАТТ і МВФ [Рейніке В., 1997 р.].

6. Важливо зауважити, що незважаючи на відмінності у трактуваннях, вчені єдині у відношенні до того, що процес глобалізації є подією світового рівня, що зачіпає всі регіони і країни. Вони акцентують увагу на тому, що глобалізація представляє “всесвітній процес, який взаємопов’язує національні соціально-економічні утворення в єдину світову суспільну систему” [Лукашук Г., 2000]; “становлення єдиного світу – цілісного як за своїм загальним контуром, так і за внутрішньою взаємопов’язаністю своїх компонентів” [Льїн М., 2001].

7. Одним із центральних предметів в дискусіях про глобалізацію є питання про чинники формування і розвитку глобалізації. Одні вчені пояснюють глобалізацію як результат дії якогось одного чинника, наприклад, технологічних змін [Клен М., 2000 р.]. З’явилися спроби пояснити глобалізацію складним поєднанням множини рушійних сил, що охоплюють економічні, технологічні, культурні і політичні зміни [Гелд Д., 2000 р.]. У більшості публікацій простежується тенденція пояснювати причини глобалізації процесами концентрації і централізації капіталу; ростом і розвитком ТНК і фінансових груп; ринковою конкуренцією у світовому масштабі; розвитком науково-технічного прогресу [Осьмова М., 2006]. Процеси глобалізації суттєво прискорилися і посилюються завдяки інформаційній революції і бурхливому розвитку комунікаційних технологій. Новітні технології створили наднаціональні мости, завдяки яким інформація легко долає перешкоди і державні кордони [20, с. 3].

8. У більшості публікацій глобалізація пов’язується з економічною сферою. Однак через всі дискусії проходить ідея про те, що процеси глобалізації повинні одночасно розвиватися у всіх сферах суспільства – політичній, культурній, суспільній, демографічній, екологічній [3, с. 584].

9. Діаметрально протилежні точки зору дотримуються вчені з питання про вплив глобалізації на національний суверенітет. Більшість з них звертають увагу на те, що глобалізація різко звужує сфери дії національної влади. Глобалізація веде до розмивання регулюючих функцій держави, яка не може, як колись захищати економіку від небажаних зовнішніх впливів [Шишков Ю., 2003].

Поява інституцій глобального врядування є свідченням нового світового порядку і занепаду націй-держав. Оскільки інституції глобального і регіонального управління відіграють дедалі вагомішу роль, то автономія і суверенітет держави зазнають подальшої руйнації [Гелд Д., 2000].

Потужне вторгнення неурядових суспільних утворень в традиційно зайнятий державами простір міжнародних відносин змінив структуру останніх, підірвав монополію влади на виконання всіх міжнародних функцій [Соломонос А., 1995].

Деякі вчені займають обережну позицію з питання про вихід зі світової арени держави. Вони стверджують, що якщо і відбуваються обмеження її міжнародних функцій, то робиться це з доброї волі держави, яка виявляється, як правило, в рамках міжнародних і регіональних організацій [Кузнецов В., 1998]. Глобалізація, підкреслюють вони, частіше супроводжується якраз поживленням, а не затуханням національних тенденцій [Ратленд П., 2001].

Глобалізація не вносить ніяких принципово нових змін в міжнародну систему і не веде до підризу національного суверенітету [Краснер С., 1997]. Національна держава залишається основною одиницею політичного і соціального життя. Існуючі міжнародні інститути недостатньо сильні, щоб придушити війни, порушення прав людини в окремих країнах [Сорос Дж., 1998].

10. Глобалізація вивела на світову арену нових суб’єктів міжнародних відносин поряд з

традиційними суб'єктами-державами. Більшість вчених нараховують сім нових суб'єктів, рішення і поведінка яких зараз впливають на світові процеси. Це такі як МВФ, Світовий банк, ЮНЕСКО, ФАО, МОП, СОТ, "Велика сімка", ТНК, інституційні інвестори (пенсійні та інвестиційні фонди, страхові компанії), великі міста (Лондон, Нью-Йорк, Токіо, Франкфурт, Париж), індивідууми (наукові працівники, артисти, окремі особистості, як Дж. Сорос, Б. Гейтс).

Однак деякі вчені вважають, що глобалізація настільки різко звужує сферу дії національної влади, що нині вже гостро встає питання про необхідність створення інституційної структури, здатної управляти глобальною економікою [Рейніке В., 1997]. Інші вчені акцентують увагу на тому, що нині навіть при відсутності світового уряду країни об'єднані інституціями, що мають глобальне значення. Вони погоджуються з тим, що оптимальні механізми підтримки нового порядку нині відсутні. Справді глобальне значення мають такі суспільні рухи, як боротьба за права людини, за мир, екологічні організації, жіночі організації [Елброу М., 1998].

11. Залишаються дискусійним питання про співвідношення процесів глобалізації і регіоналізації. Вчені стверджують, що процеси глобалізації у світовому господарстві тісно зв'язані з регіоналізацією. Однак не дають однозначної відповіді на питання: чи можна вважати регіоналізацію як складову або продовження глобалізаційних процесів, чи, навпаки ці процеси йдуть у протилежні сторони.

Вчені акцентують увагу на тому, що разом з процесами глобалізації, які ведуть до формування єдиного світового господарства, залучаючи все більше країн, існує тенденція виходу окремих країн з цього процесу, або розвиток процесу "фрагментації". Останній пов'язаний з виникненням екстремальних для даної країни умов або внаслідок реально реалізованої політики з боку тої чи іншої країни. Процес "фрагментації" може бути позитивним або мати негативні наслідки. Наявність цих взаємодіючих процесів у світовому господарстві не співпадає з межами національних утворень, які формуються. Отже, створення єдиного світового господарства в сучасних умовах наштовхується на протиріччя національного характеру, на територіальні диспропорції, на прямо протилежну спрямованість інтересів національного і національного впливу. Звідси дія взаємо протилежних тенденцій: посилення взаємодії і взаємодоповнюваності національних економік, і підвищення значимості національних економічних і політичних інтересів для кожної нації, що знаходить своє відображення в регіоналізації міжнародного співробітництва [Перська В., 2005].

Регіоналізація засвідчує не про поділ світу на певні сегменти, а, навпаки, про формування деяких структурних утворень, які дозволяють забезпечити регуляцію глобального господарства, його поступальний розвиток і певну передбачуваність [Хеншер А., 1997].

З іншого боку, не можна заперечувати протиріччя між глобалізацією і регіоналізацією. Остання посилює відокремленість окремих торгово-економічних груп і тим самим стримує поступальність процесу глобалізації [Перська В., 2005].

Глобалізація перебуває у складному й динамічному співвідношенні з регіоналізацією. З одного боку, регіоналізація створює необхідні типи соціальної й економічної інфраструктури, які сприяють глобалізації і доповнюють її. З іншого боку, регіоналізація може обмежувати глобалізацію чи навіть стимулювати процеси деглобалізації [3, с. 39].

12. Глобалізація і пов'язані з нею зміни викликають як позитивні, так негативні наслідки. До перших належить швидке поширення технологій, відкриття нових ринків, прискорений розвиток деяких країн; до негативних – фінансова нестабільність, відсутність ефективного міжнародного регулювання [Пізана-Феррі Ж., 1997].

Ідеологи і противники глобалізації визнають, що вона є "потужним інструментом поляризації, нерівномірності розвитку" [Сакс І., 1997]. Якщо деяким країнам, що

розвиваються вдається наздогнати розвинені країни, то африканські країни на південь від Сахари, по суті, виключені з процесів глобалізації. Вони не володіють ні інформацією, ні людським капіталом, ні інститутами, необхідними для освоєння нових технологій.

13. Вчені по-різному трактують напрямки глобалізації. На їхню думку, глобалізацію можна розуміти як процес або низку процесів, а не якийсь особливий стан. Вона не є праобразом світового суспільства чи світової спільноти [3, с. 50].

Ряд вчених, прогнозуючи розвиток глобалізації в часі, висувують ідею про формування єдиної наднаціональної держави з наднаціональним урядом.

Література:

1. Білорус О. Глобалізація і нова парадигма глобального постіндустріального розвитку // Економічний часопис. – XXI. – 2002. – № 10. – С. 3–7.
2. Білорус О. Економічна система глобалізму. – К.: 2003. – 378 с.
3. Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт Д., Перратон Дж. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. Пер. з англ. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
4. Гузев М.М. Развитие капитализма в России в конце XIX и в конце XX вв. в аспекте общемировых трансформационных процессов. // Философия хозяйства. – 1999. – № 4. – С. 139–145.
5. Довгаль О.А. Протекціонізм і лібералізм у процесі глобалізації світової економіки (Питання теорії і методології). – Х.: Вид-во НУА, 2004. – 320 с.
6. Економічна енциклопедія: У трьох томах. – Т. 1 / Ред. кол. С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавн. центр “Академія”, 2000. – 864 с.
7. Иноземцев В.Л. Расколота цивилизация. – М.: Наука, 1999. – 724 с.
8. Кара-Мурза С.Г. Россия в глобализирующемся мире. – Т. 1: Концептуальный поиск. – М.: Кострома, 2001. – 375 с.
9. Ключко В. П. Глобалізація і її вплив на країни з перехідною економікою. // Економіка України. – 2001. – № 10. – С. 51–58.
10. Комаренко Г., Ефимов В. Экономическая глобализация: теория и практика // Экономист. – 1998. – № 11.
11. Кузнецов В. Что такое глобализация? // МЭ и МО, 1998. – № 2 – № 3. – С. 12–21; С.14–16.
12. Маруняк Є.О. Методика дослідження процесів глобалізації на прикладі України // Географічний журнал, 2003. – № 2. – С. 63–67.
13. Мовсесян А.Т. Мировая экономика: Учебник / А.Т. Мовсесян, С.Б. Огневцев. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 635 с.
14. Нестоцкая М.С. Глобализация – объективный мировой процесс. // Глобализация и регионализм. Черноморский регион: Балканы. – М.: Интердиалект, 2001. – 401 с.
15. Проблемы развития мирового капитализма в условиях глобализации (Сводный реферат). // Социальные и гуманитарные науки: Отечественная и зарубежная литература. Сер. 2, Экономика: / РАН. ИНИОН. Центр социал. научн. информ. исслед. Отдел экономики. – М.: 2002. – № 4. – С. 31–37.
16. Ратленд П. Глобализация и посткоммунизм // МЭ и МО, 2002. – № 4. – С. 15–18.
17. Современный глобальный капитализм. – М.: Олма-Пресс, 2003. – 348 с.
18. Холопов А. Глобализация и макроэкономическое равновесие. // МЭ и МО, 2005. – № 2. – С. 15–23.
19. Чугров С. Глобализация, модернизация или интернационализация // МЭ и МО, 2002. – № 4. – С. 19–21.
20. Шишков Ю. Глобализация – враг или союзник развивающихся стран. // МЭ и МО, 2003. – № 4. – С. 3–10.

Summary:

Myroslava Knysh. GLOBALIZATION: SENCE OF CONCEPT.

Different scientific approaches to definition of “globalization”. Main components of this term are viewed.

УДК 911.3 : 32

Андрій КУЗИШИН

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СТРАТИФІКАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Актуальність теми дослідження. В останні роки багато уваги науковці різних напрямків діяльності присвячують проблемі підходу до поділу українського суспільства, що виражається у формі його соціальної стратифікації. Лише останнім часом з’явилися